

MARJANA HARCET¹

Od hidžaba do burke

Izvleček: Da bi videli, koliko je islam vplival na sedanje prakse pokrivanja žensk, članek v prvem delu predstavlja, kakšna navodila dajejo glede tega sveti viri islama (Koran in hadisi). V drugem delu je v besedi in sliki predstavljena raznolikost sodobnih oblačil muslimank, v zadnjem delu članka pa so izpostavljene glavne dileme, ki se danes pojavljajo v zvezi z oblačilno kulturo muslimank.

Ključne besede: hidžab, ženske, islam, svobodna izbira

UDK: 28-4:305

From Hijab to Burka

Abstract: In order to show the extent of Islam's influence on the present-day practices of the veiling of women, the first part of the article sets out the instructions given by the Koran and the hadiths on this topic. The second part presents the heterogeneity of contemporary Muslim women's clothing through both text and pictures, while the final part highlights the main dilemmas accompanying this issue today.

Key words: hijab, women, Islam, free choice

---

¹Dr. Marjana Hrcet je religiologinja, svobodna novinarka in zunanja sodelavka Centra za ženske študije v Zagrebu. E-naslov: marjana.hrcet@gmail.com.

UVOD

Kljub pogosto razširjenemu prepričanju, da je pokrivanje las in obraza islamska novost, v Koranu ne najdemo niti enega (eksplicitnega) predpisa o pokrivanju obraza. A ker so se ponekod v islamskem svetu uveljavile tudi tovrstne prakse in ker je v zahodnih medijih veliko zmede glede imenovanja oblačil – termin hidžab se na primer pogosto uporablja za tisto, kar je v resnici nikab –, je eden izmed ciljev tega članka razjasniti, kako se kaj pravzaprav imenuje. Hkrati s predstavitev različnih tipov oblačil in njihovih imen bo članek pokazal heterogenost islamskega sveta, ki se izraža tudi v tem, da v islamskem svetu ni enotnega kodeksa glede oblačenja. Na koncu bodo predstavljene osnovne poteze debat glede pomena in vloge oblačil in pokrival: od na zahodu pogosto razširjenega prepričanja, da je snemanje pokrival v islamski družbi eno najočitnejših znamenj upora proti družbeni ureditvi in položaju žensk v njej, do tega, da je nošenje čadorja za Iranke način vstopa v javni prostor.

1. UTEMELJITEV POKRIVANJA LAS IN GLAVE V ISLAMU

Pokrivanje las in glave v islamu se različno utemeljuje, med najbolj sprejetimi teorijami pa je ta, da ne gre za islamsko novost, ampak za nadaljevanje predislamskih praks. Zaradi težkih razmer nomadskega življenja so že predislamski Arabci želeli svoje žen(sk)e zaščititi pred pogledi tujcev, ki so pomenili potencialne sovražnike. Različni napadi, ugrabitve in posilstva so bili nenehna nevarnost, zato se jim je zdelo najustrezneje zaščititi ženske s tančicami in pokrivali.

Poleg tega velja, da so se muslimanke zgledovale po Perzijkah in Bizantinkah² in tako spremenile namen pokrivanja: medtem ko so slednje pokrivala sprva nosile zato, da bi se ločile od žensk iz nižjih slojev, so se muslimanke, ki so se z njimi srečevale pri molitvi v mošnji, začele pokrivati, da bi tako poudarile svojo skupno vero – islam.³

Sicer pa v Koranu najdemo le tri izrecne predpise glede oblačil.⁴ V poglavju, ki govori o sredstvih za preprečevanje nečistovanja, v ajetu, ki govori o prepoznavnosti muslimank in v navodilu o odevanju starejših žensk.⁵

² Pri Perzijcih in Bizantincih je bilo v navadi tudi pokrivanje obraza, ki pa v Koranu ni omenjeno. Zato o tej praksi pokrivanja žensk kot obliki nekakšne "mobilne izoliranosti" razlagalci pravijo, da gre bolj za ohranjanje tradicije kakor pa za izvorno islamsko stališče (Rippin, 2000, 271).

³ Esposito, 2003, 105.

⁴ Koran 24:30–31; 33:59; 24:60.

a) "... naj hodijo s spuščnim pogledom in naj pazijo na svoje sramne dele."

V poglavju, ki govori o sredstvih za preprečevanje nečistovanja, beremo: "Reci vernikom, naj hodijo s spuščnim pogledom in naj pazijo na svoje sramne dele. Tako je bolje, saj Gospod resnično ve, kaj delajo." (Koran 24:30.) To določilo je namenjeno moškim in je pomembno zaradi dvojega: ker sploh obstaja in ker ga kot takšno lahko primerjamo z navodilom ženskam:

Vernicam reci, naj hodijo s spuščnim pogledom in naj pazijo na svoje sramne dele. Naj ne dovolijo, da bi se videlo kaj od njihovega okrasja – razen tega, kar je tako ali tako zunaj. Tančice naj imajo čez prsi, svojega okrasja pa naj ne kažejo naokrog! Kazati ga smejo le svojim možem, očetom, očetom svojih mož, svojim sinovom, sinovom svojih mož, svojim bratom, sinovom svojih bratov, sinovom svojih sester, svojim prijateljicam, svojim služabnicam, moškimi, ki ne potrebujejo ženske, in otrokom, ki še ne vedo, kje ima žena sramni del. Naj ne udarjajo s stopali, da bi se slišal žvenket nakita, ki je pod obleko. Vsi pa se pokesajte pred Gospodom, o verniki, in dosegli boste, kar želite. (Koran 24:31.)

Iz odlomka, ki nagovarja ženske, torej razberemo da za ženske velja enako kot za moške, da se ne smejo spogledovati s tujci (v strogi razlagi odlomka pa to pomeni celo, da si ženska in moški, ki sta si tujca, sploh ne smeta pogledati v oči) in da ne smejo dovoliti, da bi se videli nekateri deli telesa. Ker je nezvestoba v islamu eden najhujših grehov, je (bilo) prepovedano vse, kar bi ga lahko kakor koli "omogočilo". Iz tega razloga naj bi islamski nauk obsojal pornografijo, "šund literaturo", prostaške šale, intimne telesne dotike, objemanje, poljubljanje moškega in ženske, ki nista v zakonski zvezi, razgaljenost, izzivalno oblačenje in podobno.⁶ Posebno mesto ima v tej zvezi pogled. Po islamskem učenju je pogled prvi korak na poti do nezvestobe. In ker naj bi bili moški na splošno agresivnej-

⁵ Na nekaj mestih v Koranu je še omenjen zastor (*hidžab*), vendar bolj v smislu zavese, npr. v 33:53. Že v predislamskih časih so med obiski tujcev ženske ostale za "zastorom". Nepisana pravila o spodobnosti pa so velevala, da so bili obiskovalci s hrbtno obrnjeni proti zastoru. Alan Keohane pravi, da je moral gost, ki je želel povprašati po kateri od žensk iz gospodinjstva, svoje vprašanje oblikovati tako, da se je nanašalo na tiste, ki so "za zastorom" (Keohane, 1988, 110; Rodinson, 2005, 242–243). *Hidžab*, izraz, ki ga danes najpogosteje uporabljamo za pokrivalo, torej izvorno pomeni ravno zastor ali zaveso, ki rabi kot pregrada.

⁶ Haverić in Haverić, 1991, 39.

ši, Koran najprej njim predpisuje, naj odvrnejo svoje poglede in pazijo na svoje sramne dele, pravi Ismael A. Patel.⁷ A Koran takoj zatem nagovarja tudi ženske in postopoma je prevladalo prepričanje, da so ženske skušnjavke in da se jim morajo moški kar se da izogibati. To potrjuje tudi hadis, ki moške svari, naj se varujejo pogovorov na samem s tujimi ženami, ker da ni mogoče, da bi bil moški sam z žensko, s katero nista v bližnjem sorodstvu, ne da bi si jo zaželel ali pomislil na prepovedano.⁸

Ženskam predpisana pokrivala kot znamenje spodobnosti pa niso pomembna le za ta svet, ampak tudi za posmrtno življenje. V Muslimovem hadisu beremo, da v raju ne bo žena, ki se pomanjkljivo oblačijo, ne tistih, ki se spogledujejo in zapeljivo hodijo.⁹ Oblačila namreč nimajo le naloge pokrivanja telesa, pomembna so tudi z eshatološkega vidika, saj niso zgolj običaj, temveč etični ali celo teološki sistem.¹⁰ Ohranjanje časti zajema "ponižnost, obvladovanje v drži in vedenju, izogibanje vsakršnemu pretiravanju ter skromno in nevsiljivo pojavnost".¹¹ To je, kot trdi Ismael A. Patel, način življenja, h kateremu vzgaja Koran in ki ima za vzor poslanca Mohameda.¹² Ženska s pokritjem pokaže svojo pripadnost skupnosti in pokornost Stvarniku ter islamsko vzgojo.

Sicer pa se razlagalci strinjajo, da ta *ajet* podobno kot predhodni, ki nagovarja moške, zagovarja spodobno vedenje in oblačenje predvsem zato, da bi vernice pozval k ponižnosti ter skromnosti, in obenem, da bi se zavarovala njihova moralna neoporečnost. V okviru takšnega razumevanja muslimanke in muslimani, ki upoštevajo dane predpise, izražajo predvsem željo in pripravljenost upreti se nečistovanju in vsemu, kar lahko do njega privede. Sklenemo lahko, da predpisana pokrivala kažejo pokornost in zvestobo ženske kot žene (možu) in pokornost ženske kot vernice (Alahu). Če se ženska oblači predpisom ustrezno, s tem izraža željo ustrezati idealni podobi žene in vernice.

---

⁷ Patel, 2003, 80.

⁸ Memić, 1984, 135. Poleg tega neki hadis pravi: "Zares, ženska prihaja in odhaja v obliki satana. Ko nekdo od vas vidi žensko, naj se vrne k svoji, ker bo s tem odgnal tisto, kar čuti v duši." Navaja El-Munziri, 2004a, 681.

⁹ El-Munziri, 2004b, 446–447.

¹⁰ Al-W. Bouhidba, 2004, 37.

¹¹ Patel, 2003, 79.

¹² Patel, 2003, 79.

b) Tako bodo lahko prepoznane, nihče pa jih ne bo nadlegoval

V naslednjem koranskem odlomku, ki predpisuje zakrivanje žensk beremo: “O, Glasnik vere! Reci svojim ženam, svojim hčeram in ženam vernikov, naj se dostojno oblačijo. Tako bodo lahko prepoznane, nihče pa jih ne bo nadlegoval. Gospod pa odpušča in je milosten!” (Koran 33:59.) Namen tega *ajeta* je bil predpisati ustrezno odevanje, da bi bile Mohamedove žene in žene drugih muslimanov prepoznavne. Z načinom odevanja naj bi izražale, da so poštene in spodobne žen(sk)e ter muslimanke.

Pravijo, da Mohamed ženskam ni predpisal pokrival zato, ker bi jim hotel s tem kratiti svobodo, ampak zato, ker je želel svoje žene in druge muslimanke zaščititi pred napadi. Toda Fatima Mernissi opozarja, da je gledanje na oblačila kot na sredstvo za zaščito žensk sporno, saj predpostavlja, da je žensko telo izziv za moške, ki jim je dovoljeno agresivno spolno vedenje do (nezaščitene) žensk.¹³ V tem kontekstu je namreč ženska, ki ni v spremstvu moškega in ni primerno oblečena, grozeča nevarnost, zato ji je treba omejiti svobodo in jo zastreti. Tako postane “zaščita žensk” samo izgovor za podreditev žensk določenim vedenjskim in moralnim pravilom.¹⁴

Nasprotno Ismael A. Patel meni, da *hidžab* ne pomeni (zgolj) omejevanja, marveč prinaša tudi prednosti in koristi: je znamenje identitete in omejitev področja dejavnosti žensk. Kot znamenje identitete omogoča prepoznavnost, vrnitev h koreninam, neredko pa pomeni tudi upor zahodnjaškim režimom.¹⁵ Omejitev obveznosti na dom in družino je po mnenju Ismaela A. Patela prednost, saj naj bi bile ženske “oproščene” nalog in vlog, predpisanih moškimi, in ne “prikrajšane” zanje. Nekateri muslimani menijo, da *hidžab* muslimankam odvzema breme, ki ga nosijo zahodnjakinje. Če se od zahodnjakinj pričakuje, da so vedno lepe, urejene, popolne in spolno privlačne, muslimankam ni treba “zapravljati ogromno časa in denarja za obiskovanje kozmetičnih salonov in nanašanje kemičnih preparatov, losjonov, različnih tekočin in dišav na svoja telesa le zato, da bi ugajale moškimi”.¹⁶ S tem se deloma strinja tudi John L. Esposito, saj pravi, da islamska oblačila muslimanke osvobajajo odvisnosti od videza in jim ponujajo dvojno zaščito: ženske se

¹³ Mernissi, 1992, 180–183.

¹⁴ Poleg tega si moški (muslimani) lahko privoščijo več žena (žene pa ne več mož), zato ne moremo govoriti o oblačilih kot sredstvu za ohranjanje spolne čistosti. Dvojna merila so očitna.

¹⁵ Esposito, 2003, 105–106.

izognejo tekmovalnosti z drugimi ženskami, obenem pa so zaščitene pred moškimi pogledi.¹⁷ Ta vidik kaže, da določila o oblačilih in vedenju v islamu niso namenjena le vzpostavitvi identitete ženske, ampak tudi vzpostavitvi ženskam “varnega območja”, ki je po mnenju Khalijah Mohd Salleh na prvem mestu, saj ga pozornost in občudovanje, ki bi ju bila deležna ženska, če bi se razkazovala, ne bi mogla nadomestiti.¹⁸ Vendar je pri tem stališču sporna implikacija, da so moški nezmožni nadzorovati svoje nagone in da so “po naravi” nasilni do žensk.

c) Starejše ženske lahko opustijo predpise o odevanju

Nazadnje v Koranu najdemo tudi nekoliko drugačno določilo glede oblačenja žensk. To pravi, da ni nespodobno, če starejše ženske, ki se ne nameravajo več poročiti, opustijo predpise o odevanju, če seveda ob tem ohranijo spodobnost v oblačenju in ne razkazujejo svojega okrasja. Seveda pa je bolje, če kljub temu dovoljenju ostanejo krepostne in ne snemajo oblačil (prim. Koran 24:60). Kot že v predislamskih časih je tudi v islamski kulturi pojem časti izjemno pomemben. Celo tako pomemben, da se o islamu govori kot o kulturi “časti in sramu”. In ker imajo pri ohranjanju družinske časti ženske izjemno vlogo, kar se vidi tudi iz tega, da je čast hčere odsev časti družine njenega očeta,¹⁹ ne preseneča poudarjanje kreposti v poznih letih. Le tako so matere in babice lahko zgled nevestam in vnukinjam, na pleča katerih se prenaša breme ohranjanja družinske časti.

č) Po vstopu v puberteto se za žensko ne spodobi, da bi razkazovala telo

Določila iz Korana dopolnjuje le še en, t. i. šibki (*daif*) hadis, ki pravi, da se za žensko ne spodobi, da bi po vstopu v puberteto, torej z nastopom menstruacije, razkazovala telo. Po tem hadisu je dovoljeno imeti odkrite le roke do zapestij in obraz.²⁰ Toda Ibrahim B. Syed opozarja, da na šeriatsko pravo, ki postaja

---

¹⁶ Patel, 2003, 84. Paradoks je, da so si konservativni muslimani in feministke v tem pogledu izredno podobni: tudi feministke opisujejo lepotne ideale kot trpljenje in zatiranje, saj so v svetu estetske kirurgije, oglaševanja, kozmetične in modne industrije ženske žrtve lepotnih norm in ideologije ženske podrejenosti. (Davis v: Code, 2000, 38–39.)

¹⁷ Esposito, 2003, 105.

¹⁸ Salleh v: Paige, 1993, 114.

¹⁹ Keohane, 1988, 107–117.

²⁰ V angleškem prevodu je ta hadis zapisan v tretji zbirki Sunan Abu Dawuda pod zaporedno številko 4092. (Navaja Syed, *Is Head for Women Mandatory in Islam?*, URL = “http://www.irfi.org/articles/women_in_islam/is_head_cover_for_women_mandator.htm”, 19. 4. 2005.)

vlja merila sprejemljivega vedenja, vplivajo le pristni (*sahih*) in dobri (*hasan*) hadisi, kar pomeni, da omenjeni hadis ne more (ne bi smel) vplivati na šariat-ske zakone.²¹

2. RAZLIČNE PRAKSE OBLAČENJA

Sčasoma se je tako za ženske kot za moške uveljavil predpisani videz. Spodoben musliman naj bi kot znamenje visoko cenjene moštosti nosil brke in brado. Pravijo, da je brada Božji predpis in da je treba zanjo skrbeti prav tako pozorno kot za čistost telesa in oblačil. Brada naj bi imela tudi afrodizičen učinek na ženske.²² Čeprav je poslanec nosil oblačila, ki so mu pokrivala telo od ramen do zapestnih členkov in gležnjev, je obveljalo, da sega minimalno telesno področje, ki ga mora moški pokrivati, od popka do kolen. To je v tistih časih veljalo predvsem za moške, ki so bili preveč revni, da bi si privoščili celotno oblačilo.²³ Pri ženskah minimum ni določen, toda za vse muslimanke velja, da se morajo oblačiti čim bolj nevpadljivo. Oblačila morajo biti dolga, neprosojna in ohlapna, da se ne bi poudarjale ženske obline. Čeprav muslimani glede omenjenega večinoma soglašajo, je razumevanje tega, kaj je mišljeno kot tisto, *kar je tako ali tako zunaj*, različno. Večina muslimanov se strinja, da so deli telesa, ki jih ni treba zakrivati, obraz, dlan in stopala.²⁴ Po prepričanju zagovornikov *burke*²⁵ in drugih, ki zagovarjajo popolno zakrivanje, pa obraz seveda ne sodi zraven.

Sčasoma so nastale različne razlage, kakšna oblačila so dejansko predpisana muslimankam, in danes se oblačila bistveno razlikujejo po oblikah, tkanih in barvah. Različna oblačila srečamo v Maroku, Iranu, Maleziji, Siriji, Pakistanu, Senegalu, Evropi ali ZDA. Poleg tega, da se tudi različno imenujejo, niso nikoli (bila) enaka med nomadi, podeželskim ali mestnim prebivalstvom.²⁶

²¹ Syed, *Is Head for Women Mandatory in Islam?*, URL = "http://www.irfi.org/articles/women_in_islam/is_head_cover_for_women_mandator.htm", 19. 4. 2005.

²² Chebel, 1995, 104–105.

²³ Patel, 2003, 82.

²⁴ Salleh, 1993, 114.

²⁵ O burki, oblačilu, ki popolnoma pokriva telo (od glave do peta) nekoliko kasneje.

²⁶ Nasr, 1994, 53.

a) Naglavna pokrivala – hidžab, al amira, šajla in nikab²⁷

Termin hidžab dobesedno pomeni zastor ali zaveso,²⁸ danes pa se uporablja predvsem za ruto, ki pokriva lase in vrat, obraz pa pušča odkrit. To je tudi najbolj razširjen izraz za naglavna pokrivala muslimank, čeprav zaradi tega dvojnega pomena ni tudi najnatančnejši. Poleg tega so v različnih krajih v rabi različni tipi pokrival.

Ko govorimo o naglavnih pokrivalih, je poleg hidžaba, za katerega večina muslimanov meni, da so ga muslimanke dolžne nositi, kot enakovredno naglavno pokrivalo muslimank treba omeniti tudi al amiro in šajlo.

Kot hidžab tudi al amira pokriva lase in vrat, obraz pa pušča odkrit, vendar je v nasprotju s hidžabom sestavljena iz dveh delov, ki sta navadno v kompletu: glavi tesno se prilagajoč cevasti trak pokriva lase in delno čelo, čezenj pa se nosi ohlapnejši in nekoliko širši cevasti trak, ki sega do ramen. Med naglavna pokrivala spada tudi šajla, ki prav tako kot hidžab in al amira ne zakriva obraza. Šajla je najpodobnejša tistemu, kar na zahodu preprosto imenujemo šal. Razširjena je predvsem med muslimankami iz zalivskih držav, nosi pa se na različne načine: če je dovolj široka, se lahko spne podobno kot hidžab, lahko pa se tudi samo lahkotno povezne čez glavo, enkrat ali dvakrat ovije okoli vratu in pusti, da konice prosto padajo. Navadno se pod šajlo nosi oprijeta čepica, na katero se lahko pripne šajla in ki preprečuje, da bi lasje prosto padali in na obraz.

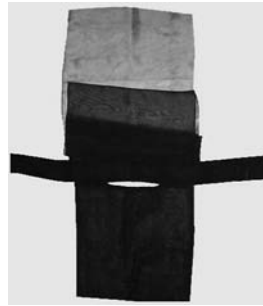
Kot je že bilo omenjeno, se je ponekod uveljavila tudi praksa pokrivanja obraza. Ker pa nobeno izmed omenjenih naglavnih pokrival samo po sebi ne zakriva obraza, se v tem primeru k hidžabu, al amiri in šajli nosi nikab. Nikab, ki ga nosi-

²⁷ Če ni navedeno drugače, je vir fotografij: *Desertstore*, URL = "http://www.desertstore.com", 21. 3. 2007.

²⁸ Glej zgoraj opombo 4.

jo predvsem Savdijke, v nasprotju z naštetimi pokrivali praviloma ni namenjen pokrivanju las, temveč obraza. Nikab torej zastira večji del obraza in pušča odkrit le predel okoli oči. Nekatere muslimanke nosijo tudi t. i. "popolni nikab". V tem primeru je tudi predel okoli oči zastrt s prosojno tančico. K popolnemu nikabu navadno sodijo tudi rokavice.²⁹

NIKAB

b) Obleki – abaja in džilbab

Abaja in džilbab sta obleki, ki se navadno nosita v kombinaciji s hidžabom, al amiro in šajlo. Abaja je dolga ohlapna obleka, ki se nosi predvsem v Savdski Arabiji in v zalivskih državah. Džilbab je sicer podoben abaji, ker gre ravno tako za dolgo ohlapno obleko, vendar se od abaje razlikuje po tem, da je v zgornjem delu podobnejši suknjiču kot ženski obleki, saj ga navadno krasi ovratnik. Poleg tega džilbab ni nujno iz enega kosa, temveč je lahko sestavljen iz več kosov – lahko se nosi s hlačami oz. z dolgim krilom in nad majico oz. nad bluzo. Džilbab se nosi pretežno v Jordaniji, Palestini in Siriji, najdemo pa ga tudi v Libiji in Alžiriji.

²⁹ Čeprav je na fotografiji nikab bele barve, se običajno nosi črn nikab. V konservativnejši izvedbi pa tudi s čepico, ki je poveznjena nizko na čelo tako, da se res vidijo samo oči.

ABAJA

ENODELNI DŽILBAB

VEČDELNI DŽILBAB

c) “Plašči” – kimar, čador in burka

Kimar je dolg, pelerini podoben plašč, ki pokriva lase, vrat in ramena.³⁰ Navadno pada čez boke, včasih pa sega celo pod kolena. Čador, ki ga nosijo predvsem porevolucijske Iranke, je na las podoben kimarju. Od kimarja se razlikuje le po tem, da je daljši in da navadno sega do gležnjev. Burka, najrigoroznejše oblačilo islam-

³⁰ *Islamic Boutique*, URL = “<http://www.islamicboutique.com/proddetail.asp?prod=khimar03>”, 21. 3. 2007.

skega sveta, pa je značilna predvsem za Afganistan. Gosta tkanina popolnoma pokriva celotno telo, vključno z obrazom, in dopušča le majhno vidljivost skozi gosto mrežo v predelu oči.

KIMAR

BURKA

3. Deljena mnenja glede pokrivanja

Ne le na zahodu, tudi v islamski družbi so mnenja glede pokrivanja deljena. Medtem ko nekatere ženske verjamejo, da to od njih zahteva islam, druge nošenje rute in pokrivanje obraza razumejo kot simbol upora proti zahodnemu modernizmu. Zahodnjakom pa tak način oblačenja pogosto pomeni zatiranje žensk in konservativnost islama. Zaradi teh popolnoma različnih pogledov pogosto prihaja do napetosti, saj so nekatere muslimanke, ki živijo na zahodu in se želijo oblačiti tako, kakor jim po njihovem razumevanju narekuje islam, pogosto žrtve večkratnih diskriminacij. Vrh zelo odmevnega ukrepa v Franciji, ki prepoveduje nošenje rute v javnih ustanovah, je veliko primerov (za katere pogosto sploh ne slišimo) muslimank, ki se ne želijo odreči ruti in zato na primer ne morejo dobiti službe. Če se zaradi družinskih in družbenih vezi čutijo dolžne nositi ruto, čeprav jim ta nič ne pomeni, doživljajo celo dvojno diskriminacijo. Seveda meje ni lahko določiti in od zunaj je težko reči, kdaj gre za svobodno odločitev, kdaj pa za prilagaja-

nje vzpostavljenim normam kljub občutku utesnjenosti in želji po njihovi opustitvi. In vendar je prenagljeno sklepanje, da gre v primeru nošenja predpisanih islamskih oblačil vselej za obliko podreditve žensk. O tem zgovorno pričata dva povsem različna pogleda na to problematiko, ki ju Azar Nafisi opisuje v delu *Prebiranje Lolite v Teheranu*: njena babica več mesecev ni zapustila hiše, potem ko so v 40. letih prejšnjega stoletja od nje zahtevali, da se odkrije, medtem ko se je sama počutila osramočeno in ponižano, ko so nekaj desetletij pozneje od nje terjali, da se pokrije.³¹ Sama se je temu uprla in nazadnje zapustila domače (kulturno) okolje. Vse to pa zato, ker se ni mogla sprijazniti z dejstvom, da ji nekdo ukaže, kako naj se oblači, in ji vsakodnevno krati pravice, ki jih je imela dotlej. Toda ali se Azar Nafisi razlikuje od svoje babice? Bolj kot to se zdi, da gre pravzaprav za zelo podoben odziv na vsiljeno – odkrivanje ali pokrivanje. Gre za primer dveh žensk, ki jima je bila odvzeta pravica odločanja o tem, kaj želita oblačiti in česa ne. Gre za to, da so ženska oblačila/pokrivala postala orodje moči. Čeprav nekatere muslimanke poudarjajo predvsem verski značaj rute in pravijo, da ruta izraža zlasti željo muslimank, da bi se držale islamskih predpisov,³² je v primeru, ko se nošenju predpisanih oblačil ni mogoče izogniti, jasno, da so oblačila razumljena kot simbol in kot politična poteza. Brž ko zakonodajalec ženskam predpiše neko uniformo in ni več možnosti svobodne izbire, lahko rečemo, da je njihovo življenje podrejeno interesom ustanov, na katere same nimajo vpliva. Kar je najbolj prizadelo Iranke, ki jih je revolucija prisilila k nošenju čadorja, in kar je prizadelo že njihove babice, ko so jim ukazali, naj rute snamejo, je predvsem (pri)sila in nemoč, da bi svobodno izbirale.³³ S tega gledišča ni bistvene razlike med Iranom, kjer je predpisan čador in kjer ženske živijo v strahu pred kaznijo ob morebitni kršitvi pravil, in Turčijo, kjer je ženskam v javnih institucijah uradno prepovedano nositi rute. Sklenemo lahko, da se težava pojavi takrat, ko si nekdo vzame pravico soditi o drugem. Prisilna in popolna opustitev tradicije torej ni nič manjše nasilje kot vsiljevanje enega samega, obvezujočega, za vse enakega načina oblačenja. Trditi,

³¹ Nafisi, 2004, 157.

³² Amela Đogić pravi, da ruta "za muslimane ni simbol, ampak sestavni del življenja muslimanke, ki se želi držati islamskih predpisov. Rute v nobenem primeru ne moremo povezovati s simbolom križa ali z židovsko zvezdo." Đogić v: Harcet, (2004), 20.

³³ Do kakšnih skrajnosti lahko to pripelje, se dobro vidi v primeru, ki ga navaja A. Nafisi: Hašemi Rafsandžani je ob nemirih v Iranu ženske pozval, naj k spanju ležejo primerno oblečene, da se ne bodo *po naključju izpostavljale pogledom tujcev*, če bi hišo morebiti zadela bomba. (Nafisi, 2004, 163.)

da je primeren le en način oblačenja, vsi drugi pa so nespodobni in nesprejemljivi, je samo po sebi nasilno dejanje.

SKLEP

Videli smo, da nošnja popolnega nikaba, iranskega čadorja ali afganistanske burke kot najrigoroznejša praksa oblačenja ni bila neposredno predpisana v islamskih svetih spisih, temveč je posledica patriarhalnih interpretacij. Gre predvsem za ohranjanje pogleda na žensko kot na skušnjavko, ki jo je treba zastreti in zapreti, da ne bi moškega zapeljala v nečistovanje. Koranski predpisi nakazujejo zgolj na kimar: "Tančice naj imajo čez prsi" (Koran 24:31) ali na džilbab: "Tako bodo lahko prepoznane" (Koran 33:59). A kljub temu, da Koran ne predpisuje pokrivanja žensk "od glave do peta", preprosta zavrnitev tradicije ni možna iz več razlogov: najprej zato, ker so sčasoma ta oblačila postala sestavni del identitete (nekaterih) muslimank, ker globoko zakoreninjenih patriarhalne miselnosti ni mogoče spremeniti čez noč in navsezadnje zato, ker, kot opozarja Iranca Ziba Mir Hosseini, v nekaterih kulturnih okoljih šele popolni nikab, čador ali burka ženskam omogočajo prisotnost v dominantni moški družbi in je prav nošnja teh oblačil prvi korak k vključevanju žensk v javno življenje.³⁴

A tudi na zahodu moramo biti pozorni, ko razpravljamo o (ne)dovoljenosti pokrivanja v javnosti: po eni strani moramo paziti, da ne bi bili strpni do nasilja v imenu multikulturalnosti, po drugi strani pa ukinjanje svobodne izbire oblačil lahko pomeni tudi omejevanje svobode izražanja in omejevanje verske svobode. Očitno je torej, da enostavnih odgovorov ni, vendar brez poznavanja in razumevanja tega, kaj je del patriarhalne kulturne dediščine in kaj je verska praksa, ne moremo utemeljeno govoriti ne o enem ne o drugem.

BIBLIOGRAFIJA

BOUHIDBA, A. AL-W. (1994): *Vrt milovanja: fenomen seksualnosti u islamu*, Sarajevo, Ljiljan.

CHEBEL, M. (1995): *Encyclopédie de l'Amour en Islam. Érotisme, beauté et sexualité dans le monde arabe, en Perse et en Turquie*, Pariz, Payot & Rivages.

³⁴ Mir-Hosseini, 1999, 96.

- DAVIS, K. (2000): "Beauty (the feminine beauty system)", v: CODE, L., ur., *Encyclopedia of Feminist Theories*, London & New York, Routledge, 38–39. *Desertstore*, URL = "<http://www.desertstore.com>", 21. 3. 2007.
- ĐOGIĆ, A. (2004), v: Harcet, M., *Demonizacija islama? Mošeja, diskriminacija žensk in drugi strahovi z vzhoda*, v: *Sobota* 4, 20.
- EL-MUNZIRI, Z. A.-I-A., ur. (2004a): *Muslimova Zbirka hadisa (izbor)*, 1. knjiga, Zenica, Kuća Mudrosti.
- EL-MUNZIRI, Z. A.-I-A., ur. (2004b): *Muslimova Zbirka hadisa (izbor)*, 2. knjiga, Zenica, Kuća Mudrosti.
- ESPOSITO, J. L. (2003): *Što bi svatko trebao znati o islamu*, Zagreb, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.
- HAVERIĆ, I. H., in Haverić, Izeta A. (1991): *Islamski brak i porodica*, Sarajevo, Haver. *Islamic Boutique*, URL = "<http://www.islamicboutique.com/proddetail.asp?prod=khimaro3>", 21. 3. 2007.
- KEOHANE, A. (1988): *Bedouin. Nomads of the desert*, London, Stacey International.
- Koran* (2005): Tržič, Učila International.
- MEMIĆ, J., ur. (1984): *Izbor Poslanikovih hadisa*, Sarajevo, Starješinstvo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Sloveniji.
- MERNISSI, F. (1992): *The Veil and the Male Elite*, New York, Basic Books Group.
- MIR-HOSSEINI, Z. (1999): *Islam and Gender: The Religious Debate in Contemporary Iran*, New Jersey, Princeton University Press.
- NAFISI, A. (2004): *Prebiranje Lolite v Teheranu*, Mengeš, Ciceron.
- NASR, S. H. (1994): *Tradicionalni islam u modernom svijetu*, Sarajevo, Rijaset islamske zajednice u BiH.
- PATEL, I. A. (2003): *Islam – opredjeljenje mislećih žena*, Sarajevo, El-Kalem.
- RIPPIN, A. (2000): *Muslims. Their Religious Beliefs and Practices*, London & New York, Routledge.
- RODINSON, M. (2005): *Mohamed*, Ljubljana, Družina.
- SALLEH, K. M. (1993): "Islam, Nonviolence, and Women", v: PAIGE, G. D., SATHA-ANAND, C., GALLIATT, S., ur., *Islam and Nonviolence*, Honolulu, Institute for Peace University of Hawai'i, 109–122.
- SYED, I. B., *Is Head for Women Mandatory in Islam?*, URL = "http://www.irfi.org/articles/women_in_islam/is_head_cover_for_women_mandator.htm", 19. 4. 2005.